

ANAYASA MAHKEMESİ KARARI

Anayasa Mahkemesi Başkanlığından:

BİRİNCİ BÖLÜM
KARAR

FİDAN GÜNEŞ BAŞVURUSU

Başvuru Numarası : 2021/2576
Karar Tarihi : 29/4/2025

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN
Üyeler : Recai AKYEL
Yusuf Şevki HAKYEMEZ
Selahaddin MENTEŞ
Yılmaz AKÇİL
Raportör : Aydın DEMİREL
Başvurucu : Fidan GÜNEŞ
Vekili : Av. Zeliha DERVİŞOĞLU

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, hakkında gözaltı ve tutuklama tedbiri uygulanan kişinin beraatine karar verilmesi sonrası açtığı tazminat davasının süresinde açılmadığından reddine karar verilmesi nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı ile adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

2. Başvurucu, silahlı terör örgütüne üye olduğu iddiası ile 27/9/2017 tarihinde gözaltına alınmış ve 2/10/2017 tarihinde tutuklanmıştır. Samsun 4. Ağır Ceza Mahkemesince yürütülen yargılamada 29/12/2017 tarihinde tahliye edilen başvurucunun 6/2/2018 tarihinde yüklenen suçun sanık tarafından işlenmediğinin sabit olduğu gerekçesiyle ilgili Cumhuriyet savcısının mütalaasına uygun olarak beraatine karar verilmiştir.

3. Cumhuriyet Başsavcılığının beraat kararına yönelik istinaf talebi 3/7/2018 tarihinde Bölge Adliye Mahkemesi tarafından temyiz kanun yolu açık olmak üzere reddedilmiştir. Kararda temyiz talebi olanların kararın tebliğinden itibaren on beş gün içinde kararı temyiz edebilecekleri ifade edilmiştir.

4. 9/7/2018 tarihinde görüldü işlemi yapıldığı anlaşılan istinaf talebinin reddine ilişkin karar Başsavcılık tarafından temyiz edilmemiştir. Bölge Adliye Mahkemesinin ilgili dairesi tarafından 12/7/2018 tarihinde düzenlenen belge ile beraat kararının 6/7/2018 tarihinde temyiz edilmeden kesinleştiğine ilişkin kesinleşme şerhi düzenlenmiştir.

5. Samsun 4. Ağır Ceza Mahkemesi tarafından başvuru hakkındaki beraat hükmünün 6/7/2018 tarihinde kesinleştiğine ilişkin kesinleşme şerhi düzenlenmiştir. 13/10/2018 tarihinde başvuru vekili dosyadan örnek almak için dilekçe sunmuştur.

6. Başvurucu 10/7/2019 tarihinde gözaltı ve tutuklama tedbiri nedeniyle tazminat davası açmıştır. Samsun 1. Ağır Ceza Mahkemesi 27/12/2019 tarihinde başvurunun tazminat davasını, hakkında verilen beraat kararının kesinleşmesinden 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 142. maddesinde öngörülen bir yıllık hak düşürücü süre geçtikten sonra açtığını ifade ederek reddetmiştir. Ayrıca kesinleşme şerhinin başvuruca tebliğ edilemediğini ifade etmiştir. Başvurucunun istinaf talebi 27/11/2020 tarihinde kesin olarak reddedilmiştir.

7. Başvurucu, nihai hükmü 9/12/2020 tarihinde öğrendikten sonra 8/1/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

8. Ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurunun adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

9. Başvurucu; Bölge Adliye Mahkemesi tarafından istinaf talebinin reddine ilişkin karar sonrası temyiz süresi beklenmeksizin kesinleştirme yapıldığını, söz konusu hukuka aykırı kesinleştirme nedeniyle haksız koruma tedbiri dolayısıyla açtığı tazminat davasında davanın süresinde açılmadığı gerekçesiyle davanın reddine karar verildiğini, söz konusu karar nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı ile adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde; ilgili mevzuatın, içtihatların ve somut olayın özelliklerinin gözönünde bulundurulması gerektiği belirtilmiştir. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı başvuru formundaki beyanlarına benzer beyanda bulunmuştur.

10. Anayasa Mahkemesi, olayların başvuru tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder. Başvurucunun iddialarının davanın hukuka aykırı şekilde süre aşımından dolayı reddine karar verilmesi hususuna dayandığı görülmüştür. Buna göre başvurunun iddiası uyumsuzluğun esasının mahkemeye incelenmemesine yönelik olduğundan başvuru adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkı çerçevesinde incelenmiştir.

11. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

12. Adil yargılanma hakkının en temel unsurlarından biri olan mahkemeye erişim hakkı, bir uyumsuzluğu mahkeme önüne taşıyabilmek ve uyumsuzluğun etkili bir şekilde karara bağlanmasını isteyebilmek anlamına gelir. Kişinin mahkemeye başvurusunu engelleyen veya mahkeme kararını anlamsız hâle getiren, bir başka ifadeyle mahkeme kararını önemli ölçüde etkisizleştiren sınırlamalar mahkemeye erişim hakkını ihlal edebilir (Özkan Şen [2. B.], B. No: 2012/791, 7/11/2013, § 52).

13. Mahkemeye erişim hakkı, mahkemeye başvuru konusunda etkili bir sistemin var olmasını ve dava açmak isteyen kişilerin mahkemeye ulaşmada açık, pratik ve yeterli fırsatlara sahip olmasını gerektirir. Özellikle hukuki ya da uygulamadaki belirsizlikler kişilerin mahkemeye erişim hakkını ihlal edebilir (Aktif Elektrik Müh. İnş. San. ve Tic. Ltd. Şti. [1. B.], B. No: 2012/855, 26/6/2014, § 34).

14. Anayasa Mahkemesi bireysel başvuru kapsamında yaptığı değerlendirmelerde kişinin mahkemeye başvurusunu engelleyen veya mahkeme kararını anlamsız hâle getiren, bir başka deyişle mahkeme kararını önemli ölçüde etkisizleştiren sınırlamaların mahkemeye erişim hakkını ihlal edebileceğini ifade etmiştir. Dava açmayı imkânsız kılacak ölçüde kısa olmadıkça dava açmak ya da kanun yollarına başvurmak için belli sürelerin öngörülmesi, hukuki belirlilik ilkesinin bir gereğidir ve tek başına bu durum mahkemeye erişim hakkına aykırılık oluşturmaz (*Remzi Durmaz* [2. B.], B. No: 2013/1718, 2/10/2013, § 27). Bu nedenle mahkemelerin usul kurallarını uygularken yargılamanın hakkaniyetine zarar getirecek ölçüde katı şekilcilikten kaçınmaları gerektiği gibi kanunla öngörülmüş usul şartlarının ortadan kalkmasına neden olacak ölçüde aşırı esneklikten de kaçınmaları gerekir (*Kamil Koç* [1. B.], B. No: 2012/660, 7/11/2013, § 65). Mahkemeye erişim hakkı, kural olarak mutlak bir hak olmayıp sınırlandırılabilen bir haktır. Bununla birlikte sınırlandırmanın kanuna dayanması, meşru amacının bulunması ve ölçülü olması gerekir (*Serkan Acar* [1. B.], B. No: 2013/1613, 2/10/2013, § 38). Bu bağlamda dava açma süresinin işlemeye başladığı anın tespiti de mahkemeye erişim hakkına yapılan müdahalenin ölçülülüğü bağlamında büyük önem taşımaktadır. Dava açma süresinin hangi tarihte başlayacağını belirlemek ve mevzuatı bu yönüyle yorumlamak görevi esasen derece mahkemelerine aittir. Bireysel başvurunun ikincilik ilkesi gereği, dava açma süresinin başlatılacağı tarihin belirlenmesi noktasında Anayasa Mahkemesinin bir görevi bulunmamaktadır. Anayasa Mahkemesinin bu hususta üstleneceği rol, dava açma süresinin hangi tarihten itibaren başlatılması gerektiğiyle ilgili olarak derece mahkemelerinin yorumlarının mahkemeye erişim hakkına etkisini somut olayın koşulları ışığında incelemektir. Bu kapsamda dava açma süresinin hak sahibinin henüz dava hakkının doğduğundan haberdar olmadığı ve somut koşullar çerçevesinde haberdar olduğunun kabulünü haklı kılan nedenlerin bulunmadığı bir dönemde işlemeye başlaması dava hakkının varlığını anlamsız kılabileceğinden ölçülülük ilkesini zedeleyebilir (*Beyazıt Kuday* [1. B.], B. No: 2021/5145, 19/11/2024, § 15).

15. 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (e) bendinde suç soruşturması veya kovuşturması sırasında kanuna uygun olarak yakalandıktan veya tutuklandıktan sonra haklarında kovuşturmaya yer olmadığına ya da beraatlerine karar verilen kişilerin maddi ve manevi her türlü zararlarını tazminat davası açmak suretiyle devletten isteyebileceği belirtilmiştir. 5271 sayılı Kanun'un 142. maddesinde ise bu davaların görülmesine ilişkin esaslar düzenlenmiştir. Buna göre kişiler, karar veya hükümlerin kesinleştiğinin ilgisine tebliğinden itibaren üç ay ve her hâlde karar ya da hükümlerin kesinleşme tarihini izleyen bir yıl içinde tazminat isteminde bulunabilir (konuya ilişkin mevzuat ve Yargıtay içtihatları için ayrıca bkz. *Hüsnü Eşin* [2. B.], B. No: 2022/78623, 30/10/2024, §§ 10-21).

16. Somut olayda başvuru hakkında Samsun 4. Ağır Ceza Mahkemesi tarafından yürütülen ceza yargılamasında verilen beraat hükmüne yönelik olarak Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından yapılan istinaf talebi 3/7/2018 tarihinde reddedilmiştir. İlgili karar Yargıtay nezdinde temyiz kanun yolu açık olmak üzere verilmiştir. Ayrıca temyiz talebi olanların kararın tebliğinden itibaren on beş gün içinde kararı temyiz edebilecekleri belirtilmiştir (bkz. § 3). Başvurucu, beraatle sonuçlanan davada gözaltı ve tutuklama tedbirlerinin hukuka aykırılığı iddiasıyla tazminat davası açmıştır. Samsun 1. Ağır Ceza Mahkemesi tarafından beraat hükmünün 6/7/2018 tarihinde kesinleştiği ancak işbu tazminat davasının 5271 sayılı Kanun'un 142. maddesinde öngörülen bir yıllık hak düşürücü süre geçtikten sonra 10/7/2019 tarihinde açıldığı ifade edilerek davanın reddine karar verilmiştir.

17. Yargıtay içtihatlarında beraat hükmünde davacılar tazminat talep etme hakkının hatırlatılmaması, başvuru mercii, şekli ve süresinin gösterilmemesi durumunda usulüne uygun olarak yapılmış bir tebliğden söz edilemeyeceği, yine davacı asile yapılmayan tebliğ nedeniyle de açılacak tazminat davalarında 1 yıllık dava açma süresinin uygulanacağı belirtilmiştir (konuya ilişkin Yargıtay içtihatları için ayrıca bkz. *Hüsni Eşin* §§ 10-21). Bölge Adliye Mahkemesinin 3/7/2018 tarihinde ilgililerin temyiz kanun yoluna başvurulabileceklerini belirttiği beraat kararına yönelik "*Görüldü*" işlemi Bölge Adliye Mahkemesi Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından 9/7/2018 tarihinde gerçekleştirilmiştir. Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) üzerinden yapılan incelemede "*Görüldü*"nın yapıldığına dair bir belgeye ya da temyizden vazgeçildiğine ilişkin bir beyanın iletilmediği yönünde kayda rastlanmamıştır. Buna rağmen söz konusu kararın 6/7/2018 tarihinde temyiz edilmeden kesinleştiğine ilişkin kesinleşme şerhi düzenlenmiştir. Bölge Adliye Mahkemesince 3/7/2018 tarihinde verilen ve temyiz yolunun açık olduğu bildirilen beraat kararının temyiz süresi beklenmeksizin 6/7/2018 tarihinde temyiz edilmeksizin kesinleştiğinin kabulü sonrası 10/7/2019 tarihinde açılan tazminat davasının süre aşımından reddedilmesine ilişkin kararın mahkemeye erişim hakkına yönelik ilgili ve yeterli gerekçe barındırmayan, katı bir yorum olduğu ve bu yorumun mahkemeye erişim hakkının kullanımını aşırı derecede güçleştirdiği değerlendirilmiştir.

18. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

19. Adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşıldığı için kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı, mülkiyet hakkı ile özel hayata saygı hakkı yönünden ayrıca inceleme yapılmasına yer olmadığına karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

20. Başvurucu; ihlalin tespiti, ihlalin ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılması ve 100.000 TL maddi, 300.000 TL manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

21. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerinin yapması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (*Mehmet Doğan* [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; *Aligül Alkaya ve diğerleri* (2) [1. B.], B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; *Kadri Enis Berberoğlu* (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

22. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. 1. Adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı, mülkiyet hakkı ile özel hayata saygı hakkı yönünden İNCELEME YAPILMASINA YER OLMADIĞINA,

C. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Kararın bir örneğinin mahkemeye erişim hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Samsun 1. Ağır Ceza Mahkemesine (E.2019/727, K.2019/1357) GÖNDERİLMESİNE,

E. Başvurucunun tazminat taleplerinin REDDİNE,

F. 30.000 TL vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

G. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 29/4/2025 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.